

VEŘEJNÉ ZDRAVÍ A JEHO DETERMINANTY NA UKRAJINĚ BĚHEM VÁLKY

Veřejné zdraví je základem udržitelného rozvoje společnosti, zárukou jejího pokroku v různých oblastech činnosti. Podle Regionální kanceláře WHO pro Evropu mezi faktory, které určují současné tendence v oblasti zdravotní péče, patří globalizace, velké demografické změny, znečištění životního prostředí, změna klimatu, sociálně-politické konflikty, technologické inovace, rostoucí nerovnost v rozdělení bohatství a přístupu ke službám, migrace, urbanizace.

Ukrajina dlouhodobě reformuje svůj systém zdravotní péče s různou mírou úspěšnosti. Systém veřejného zdravotnictví je na státní úrovni realizován v souladu s nařízením Ministerstva zdravotnictví Ukrajiny č. 604, ze dne 18. 9. 2015, o zřízení státní instituce Centrum veřejného zdraví Ministerstva zdravotnictví Ukrajiny a zákonem o systému veřejného zdravotnictví, z roku 2022. Systém zahrnuje soubor nástrojů, postupů a opatření realizovaných vládními a nevládními institucemi, jejichž cílem je zachování a podpora veřejného zdraví, prodloužení délky života a zlepšení jeho kvality, prevence nemocí, prodloužení aktivního, zdravého života.

Vytvářejí se přístupy k epidemiologickému dozoru vycházející z legislativy EU, který bude zahrnovat nejen infekční, ale i neinfekční nemoci.

Šíření infekčních chorob, jako je tuberkulóza, infekční hepatitida, covid-19, které byly v poslední době zjištěny mezi obyvatelstvem různých zemí světa, bylo a je na Ukrajině vážným problémem. Dalším závažným medicínským a biologickým problémem na Ukrajině jsou v posledních letech zhoubné novotvary a kardiovaskulární onemocnění, neboť se podílejí 14 % na úmrtnosti a 25 % na invaliditě.

Od 24. února 2022 postupně ovlivňuje systém zdravotní péče válka. Systém veřejného zdravotnictví musel urychleně změnit právní akty, které upravují rozsah, etapizaci a prioritu lékařské péče u dětí, pracujících a osob v důchodovém věku.

Determinanty utvářející veřejné zdravotnictví na Ukrajině během války prošly výraznou proměnou: základní atributy systému byly doplněny či spíše nově definovány migrací, uzavřením či přemístěním podniků, zaměstnaností, potřebou sociální ochrany postiženého obyvatelstva, změnami v postupu vyšetřování případů pracovních úrazů.

Civilní obyvatelstvo, včetně žen, dětí a starých lidí, je v neustálém stresu kvůli neustálému ostřelování, náletům a nedostatku potravin, vody, elektřiny a léků. Podle sociologických průzkumů se 41 % ukrajinských občanů stalo v důsledku války nezaměstnanými. Z těch, kteří nadále pracují, pracuje 24 % na částečný úvazek nebo na dálku, zatímco inflace roste a HDP klesá. Zvláštní skupinu zaměstnanců tvoří pracovníci, kteří vykonávají práci v extrémních situacích, v souvislosti s válečnými událostmi při obnově kritické infrastruktury země (oprava vodovodních, topných, plynových a elektrických sítí). Tito lidé pracují v podmínkách vysokého stresu, omezeného času a rizika zranění, někdy i smrtelného.

Důsledky války způsobují dospělým i dětem dlouhodobé fyzické a psychické následky. Podle sociologické studie provedené v létě 2022 jsou jedním z důsledků ruské totální války na Ukrajině duševní poruchy, které se týkají více než 70 % Ukrajinců.

K překonání tohoto problému iniciovala první dáma Ukrajiny Olena Zelenská Národní program duševního zdraví a psychosociální podpory Jak se má? Cílem kampaně je vytvořit vlastní ukrajinský model systému duševního zdraví a psychosociální podpory, který uplatní nejlepší mezinárodní a domácí postupy. Mezi úkoly patří vybudování efektivního systému kvalitních a dostupných služeb v oblasti duševního zdraví tak, aby je mohl využívat každý, kdo je potřebuje. V rámci kampaně byla vytvořena speciální stránka: <http://howareu.com>, která nabízí kontakty, odkazy, tipy, produkty, techniky a metody, které pomohou pečovat o duševní zdraví – vaše vlastní i vašich blízkých. Vývoj a realizaci programu How are u koordinuje Ministerstvo zdravotnictví Ukrajiny v úzké spolupráci s ukrajinskými a mezinárodními odborníky. Iniciativu podporuje Světová zdravotnická organizace.

Zavádění nových technologií způsobilo vysoký informační a časový tlak na pracovní činnosti. To mělo za následek narušení adaptačních mechanismů nervového, endokrinního, hormonálního a imunitního systému, narušení homeostázy a vznik stavů nadměrné zátěže.

V roce 2014 bylo na klinice našeho ústavu otevřeno rehabilitační centrum pro zotavení vojenského personálu. Poskytuje pomoc pacientům, kteří utrpěli různá zranění, pohmožděnin a poruchy mozku v důsledku poranění a výbuchů během bojových akcí. Od roku 2022 se náš ústav stal základem pro zavádění inovativních telemedicínských produktů v oblasti rehabilitace.

Ukrajina podepsala s Evropskou unií dohodu o účasti v programu EU4Health. Účast Ukrajiny v tomto programu pomůže lépe připravit systém zdravotní péče v zemi tak, aby splňoval standardy EU,

a usnadní odvětvovou integraci Ukrajiny s EU. To umožní ukrajinskému zdravotnickému systému rychle reagovat na naléhavé potřeby a pomůže obnovit a modernizovat zdravotnickou infrastrukturu zničenou během války.

Iryna Mykolaivna Andrusyshyna, Dr. Sci

Antonina Maksymivna Nagorna, Dr. Sci

Prof. Nataliia Mykolaivna Dmytrukha, Dr. Sci

Státní instituce Kundievův ústav pracovního lékařství Národní akademie lékařských věd Ukrajiny

Kundievův ústav pracovního lékařství Národní akademie lékařských věd Ukrajiny byl jako státní instituce založen v listopadu 1928. Pod vedením profesora Y. I. Kundieva získal ústav mezinárodní uznání a již řadu let spolupracuje s WHO, univerzitami v Polsku, na Slovensku a ve Spojených státech. Činnosti ústavu jsou koordinovány s dalšími institucemi na Ukrajině. V průběhu let zdejší vědci přispěli k řešení důležitých úkolů v teoretické i praktické medicíně.

Ústav prováděl výzkum v oblasti zdraví při práci a patologie práce v zemědělství, při svařování elektrickým proudem a v tepelných elektrárnách. Pracovníci ústavu se po mnoho let aktivně podíleli na odstraňování zdravotních následků černobylské havárie. Byla ověřena a potvrzena hypotéza, že vznik a závažnost katarakty závisí na dávce záření, což umožnilo vypracovat novou metodiku epidemiologického oftalmologického vyšetření pracovníků vystavených ionizujícímu záření. Byly získány prioritní údaje o kritériích rizika vzniku nemoci z povolání u pracovníků ubelného průmyslu, strojírenství a zemědělství na Ukrajině. Byly vypracovány vědecké a metodické základy pro hodnocení pracovních podmínek jako rizikových faktorů vzniku nádorových onemocnění a doporučení pro zlepšení systému zjišťování a registrace nádorových onemocnění z povolání na Ukrajině.